

www.ketab.ir

حکیم فیض دیوانیسم

به انضمام کثکول

شابک : ۳۵۰۰۰۰ ریل : ۹۷۸-۹۶۴-۹۰۷۳۰-۹-۵ : دوره : ۱ : ۹۷۸-۹۶۴-۹۰۷۳۰-۸-۱ : ۹۷۸-۹۶۴-۹۰۷۳۰-۷-۱ : ج ۲
 شماره کتابشناسی ملی : ۴۴۷۰۰۰۱
 عنوان و نام پدیدآور : دیوان حکیم هیدجی به انضمام کثکول.
 مشخصات نشر : ابهر: البرز ابهر، ۱۳۹۵.
 مشخصات ظاهری : ج ۲
 یادداشت : ج ۲ (چاپ اول: ۱۳۹۵) (هیا).
 یادداشت : کتابخانه.
 عنوان قراردادی : دیوان
 موضوع : شعر فارسی - قرن ۱۴
 موضوع : Persian poetry -- 20th century
 موضوع : شعر ترکی آذربایجانی -- ایران -- قرن ۱۴
 موضوع : Azerbaijani poetry -- Iran -- 20th century
 رده بندی دیویی : ۸۵۱/۹۲
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ : ۹۱۳/۵۹ PIR۹۱۳
 مرئوسه : هیدجی، محمد، ۱۳۰۶-۱۳۲۲
 وضع فهرست نویسی : هیا

دیوان حکیم هیدجی

- ناشر البرز ابهر
- چاپخانه شقایق
- مولف حکیم هیدجی
- تحقیق و تصحیح عرف یار قلمی
- ناظر چاپ محمد یار قلمی
- شمارگان ۳۵۰۰۰
- نوبت چاپ اول
- شابک ۹۷۸-۹۶۴-۹۰۷۳۰-۸-۱
- شابک دوره ۹۷۸-۹۶۴-۹۰۷۳۰-۹-۵
- قیمت دوره دو جلدی ۳۵۰۰۰ تومان

نشانی: ابهر خیابان آیت اله طالقانی جنوبی، روبروی مخابرات، کوچه مهر
 تلفن های تماس: ۰۲۴۲۵۲۴۵۳۳۹ - ۰۹۱۹۷۴۸۱۰۴۸

سخن ناشر:

آثار گرانسنگ عالمان و دانشمندان همواره از ارزشمندترین میراث آنان بوده که می‌بایست در حفظ و نشر آن، به جهت بهره‌برداری نسل‌های آینده علم و ادب در طول تاریخ همت گماشت. یکی از این آثار به جامانده، مکتوبات دانشمند، فیلسوف و شاعر نامدار مرحوم حکیم هیدجی می‌باشد که مدتی است چاپ و نشر آن به اتمام رسیده و مشتاقان بی‌بهره بودند.

این انتشارات با استفاده از تجارب ارزشمند جناب آقای عارف یارقلی و پس از تهیه نسخ خطی و چاپی و مقایسه دقیق و درج توضیح و پاورقی برای برخی واژگان خصوصاً واژگان آذری، کتاب پیش رو را آماده چاپ گردانید، تا خدمت کوچکی به جامعه علم، ادب و اندیشه کرده باشیم.

... فهرست ...

حکایت ترکی (ایکی کور دچار اولدیلار بیر بیره) / ۵۹

دلوری بردن دراج و خرگوش پیش گریه / ۶۱

در نکوهش دروغ و تزویر / ۶۶

فی ذم علماء السوء (در ذم عالمان بد کردار) / ۶۷

در ستایش سپاس و نکوهش نوا ناشناس / ۷۷

در باره خشنودی بنده در بخشایش آفریننده / ۷۸

عاشق امام محمد باقر (ع) از جابر صحابه رسول اکرم (ص) و

بالا بردن او را از مقام صبر به مقام رضا / ۷۸

برسش ابلیس در کار آفرینش با فرشتگان

و پاسخ بزرگ یزدان / ۸۰

جواب کافی الهی / ۸۲

درست و بدست و نابودی گوهر / ۸۵

در پیدایش جهان و چیمائی هستی بی پایان / ۸۶

در یگانگی آفریننده و برتری دوستانه / ۸۸

در ستایش روانه سناسایی آن / ۸۹

بازگشت حر سعادتمند / ۹۱

پند حر با دشمنان و سودمند نشدن آن / ۹۲

نبرد عبدالله بن عمیر با یسار / ۹۴

آهنگ سپاه به لشکر گاه شاه / ۹۵

فرستادن حر پسر خود علی را به جنگ دشمنان

و کشته شدن او / ۹۷

نبرد حر با صفوان / ۹۸

تاخت بردن حر به سپاه دشمن / ۹۹

باز نمودن شاه اسماعیل صفوی مرقد حر ریاحی را

سخن با خواننده / ۱۰۰ / محترم / الف

شرح حال مختصر از حکیم همدجی / ج

۱۰۰ / شناسنامه

الای فروزنده و مهر / ۳۰

(راز و نیاز) ترنم / ۱۰۰

در ستایش بهار و نکوهش روزگار / ۱۳

آغاز راز و نیاز به درگاه کردگار کار ساز / ۲۳

در شناسائی خدای بی همتا / ۲۴

اشاره در اختلاف اقوال در معاد / ۲۶

گفتار در بازاریان جان از رفتار به سوی آفریدگار / ۲۹

در نکوهش تن پروری / ۲۹

در نکوهش خواهش / ۳۱

در نکوهش کین و خشم / ۳۳

گفتار در نکوهش از واکنار نمودن کار به کردگار بی نیاز / ۳۵

نمودار شدن جهان در شیوه زنان به امیرالمؤمنان (ع) / ۳۸

در نکوهش ناز و خود ستائی / ۴۱

حکایت: شنیدم یکی ساده دل نیم رس / ۴۴

افسانه: شنیدم به نزدیکی یک دهی / ۴۶

در نکوهش رشک و تنگ چشمی / ۴۹

داستان کشتن قابیل هابیل را / ۵۰

پند: یکی خرده بین نورسیده جوان / ۵۲

داستان غلام سخن چین / ۵۴

داستان درخواست باران حضرت موسی (ع) / ۵۷

از برای آزمایش / ۱۰۳
 جان بازی عابس بن شبيب (ره) / ۱۰۳
 در نكوهش هوشيارى و خواستار شدن به ميگسارى / ۱۰۶
 بازگشت روان به جهان جاويدان / ۱۰۷
 در اينكه شناسايى هر چيز با روى اوست نه با مايه / ۱۰۸
 حاضر شدن امير المؤمنين على (ع) بر سر جنازه خود / ۱۱۰
 ماجراى حضرت موسى (ع) با جادوگران
 و تهديد فرعون جادوگران را / ۱۱۱
 برهان دينى بر اينكه پيكر مينوى همين ناسوتى است / ۱۱۲
 در آزادگى روان گويا از هيولى اولى / ۱۱۳
 هفت پيغام: پيغام اول / ۱۱۴
 برهان دينى مستى آفريننده جهان / ۱۱۴
 در اينكه به ستره عاقله و عامله / ۱۱۶
 پيغام دوم / ۱۱۷
 نماز خواندن حضرت سيد السبط (ع) د روز عاشورا / ۱۱۷
 جانبازى حبيب بن مفضل (ع) / ۱۱۸
 پيغام اول / ۱۲۱
 پيغام چهارم / ۱۲۱
 داستان: يكي روبه از لانه خويش چون / ۱۲۲
 در سفارش مهمان و چگونگى رفتار با آن / ۱۲۸
 افسانه: اشيتديم كه لك لك گيدوب بير گونى / ۱۳۰
 در بازگشت به روش پيش و پوزش از افسانه گويى خويش / ۱۳۴
 پيغام پنجم / ۱۳۶
 پيغام ششم / ۱۴۱
 در نكوهش درويشان بد كيشان / ۱۴۳
 حمل نمونن حضرت امير عليه السلام مشك عجوزه را / ۱۴۴
 پيغام هفتم: در چگونگى پيدايش جهان در نزد مشائيان / ۱۴۵
 در قضاء و قدر / ۱۴۷
 در ستايش بهار و نيايش بزرگ دادر در كيضر گروه ستمكار / ۱۵۲
 در بازگشت به خانمان و نمايش خرسندى از آن / ۱۵۵
 در نيايش و زارى به درگاه پروردگار / ۱۵۸
 فى الملحقات التى اشترنا فى المقدمة الثانية كتب ارسطاطاليس
 الى اسكندر: صن وعدك من الخلف فانه شين و تب وعدك

بالعفو فانه زين / ۱۵۸
 رجعه بعد از وقفه / ۱۶۳
 بر ارباب عبرت و اصحاب بصيرت پوشيده نمايان / ۱۶۵
 فى معنى السلوك / ۱۷۰
 كلمات حاجى ميرزا آغاسى / ۱۷۱

مثنويات تركى / ۱۸۱

فى الإشاره الى مراتب حقيقه الوجود عند اهل النوق / ۱۸۳
 فى الترغيب الى التجافى عن الدنيا والتوجه الى الملاء الاعلى / ۱۸۷
 خطابدر انسان كامله / ۱۹۲
 آه كه قيش گيتدى يتيشدى بهار / ۱۹۴

قصه كريل / ۱۹۷

دلم تنگ شد ساقيا مى بيار / ۱۹۹
 معنى نامه ۱ - معنى خزان اولدى فصل بهار / ۲۰۱
 بئله يازدولار درد و غم دفترين / ۲۰۲
 معنى نامه ۲ - معنى خراباته دور قوى قدم / ۲۱۳
 ادامه داستان / ۲۱۴
 شكوه از فرات / ۲۱۶
 ادامه داستان / ۲۱۷
 حمله به دشمن / ۲۲۰
 در بيت ذوالجناح از امام حسين (ع) / ۲۲۲
 در بيت ذوالجناح / ۲۲۳
 به زمين افتاد امام حسين (ع) از ذوالجناح / ۲۲۳
 معنى نامه ۱ - ناله آغاز قيل / ۲۲۶

اشعار رساله دخانيه / ۲۲۹

اشاره / ۲۳۱
 دوران ناصر الدين شاه قاجار واستكبار ستيزى حكيم هيدجى / ۲۳۲
 زبان حال مردم تبريز و آذربايجان / ۲۳۳
 حكايت / ۲۳۳
 مدح آيت الله ميرزاى شيرازى و وضعيت كشور
 بعد از صدور فتوى / ۲۳۳

اگر چنانچه من از این سفر بگردم باز / ۲۶۰
 من از معاشرت مردم دغا و دغل / ۲۶۱
 رسید صبحگاه از جانب وطن پیغام / ۲۶۲
 بسی زمانه و اهلش کنند آزارم / ۲۶۲
 کنون بلند بگویم ز کس نیندیشم / ۲۶۳
 در ره عشق تو ای شوخ پرزاد منم / ۲۶۴
 این منم که مهر بتان هست دین و آیینم / ۲۶۴
 بهار شد دی بهار شد دی / ۲۶۵

غزلیات ترکی / ۲۶۷

اشیتشمم یکی زاد وار گتورماق اولماز تاب / ۲۶۹
 صوفی بو یوردی سیر و سفر دور غمه علاج / ۲۷۰
 بهار عمر خزان اولدی یاغدی باشمه قار / ۲۷۰
 بوگون اذیت یار و مذمت اغیار / ۲۷۱
 ای گوگل گل سن بو یار بی وفادن ال گوتور / ۲۷۲
 بو روزگار گیجر یاخشی روزگار گلور / ۲۷۳
 سیز باخون بخته هر اول کس بیزه همسایه گلور / ۲۷۳
 روم خیال گر ای دوست اولسا بو قیش یاز / ۲۷۴
 هریش دلیجه یاز گلور هر گنجه گونوز / ۲۷۴
 دوک اغلاما اغلاما گولگیلن گول / ۲۷۵
 فصل گل ماه تیشه لره دور گلاب قیل / ۲۷۶
 خدا بیلور که من دوست بی وفا دگلم / ۲۷۷
 سنون یولوندا من ای دوست بی اوزدوم / ۲۷۷
 کیشی عیالینی ایودن چیخا / ۲۷۸
 گوگلم دوتولوبدور بیری یوخ دیل بیلان اولسون / ۲۷۸
 ای دوست من بو یوردوقوه قویمشام بویون / ۲۷۹
 تعجب ایلم ای سودوقوم سنی الله / ۲۷۹
 نئجه من اغلامیوم چکمیوم جگردن آه / ۲۸۰
 کیمدور دیبه اول شوخ گل نوز غنچه دوداغه / ۲۸۰
 گل منی الله اوزون خدایه باغشله / ۲۸۱
 سپر نسیم سحر عطر مشکلی هریانه / ۲۸۲
 دانوشما زاهد اگر سوز ایشیتمه دیم سنه نه / ۲۸۳
 اوجاغی اوتلا بالام آش بیشمز اوز اوزونه / ۲۸۳

عکس العمل ناصرالدین شاه به فتوای تحریم تنباکو / ۲۳۵
 پاسخ میرزای آشتیانی به درخواست لغو فتوای
 تحریم تنباکو از طرف دربار / ۲۳۶
 تک بیت / ۲۳۶
 در ذم ناصرالدین شاه قاجار / ۲۳۶
 در ذم سید عبدالله / ۲۳۸
 عکس العمل مرده به دستور ناصرالدین شاه برای خارج شدن
 میرزای آشتیانی از شهر / ۲۳۹
 حال ناصرالدین شاه بعد از شورش مردم / ۲۴۱
 زبان حال در مورد آشفته کشور / ۲۴۱
 زبان حال ناصرالدین شاه / ۲۴۳
 سخن مردم بعد از براندازی خرد و بار و کشته
 و زخمی شدن چند نفر / ۲۴۱
 جلسه ناصرالدین شاه با وزیر برای آرام کردن اعتراضات مردم / ۲۴۳
 فرمایش میرزای آشتیانی به آقا سید محمد رضا و جواب او / ۲۴۵
 تک بیت / ۲۴۵

شرط مذاکره کنندگان با شاه / ۲۴۶
 درگیری نماینده شاه با خان افشار در زنجان / ۲۴۶
 تک بیت / ۲۴۶
 اشعار پایانی رساله دخانیه / ۲۴۷

غزلیات فارسی / ۲۵۱

ساقی بزم بگو خیزد و دوران زندا / ۲۵۳
 هر جفایی که به من می رسد از یار من است / ۲۵۴
 هر کجا ساده رخ و ساغر و صهبایی هست / ۲۵۴
 مگر بود روز ازل سرنوشت / ۲۵۵
 صبا مگر ز سر کوی یار می گذرد / ۲۵۵
 به پاکی دل پیران پارسا سوگند / ۲۵۶
 تو را به جان خود ای دوست می دهم سوگند / ۲۵۶
 آن شاهد رعنا برو چون طره افشان می کند / ۲۵۷
 می روی مهر تو جانا ز دل و جان نرود / ۲۵۸
 چنین کاین بت نازنین می رود / ۲۵۹
 به گوش جان رسد از غیب دم به دم آواز / ۲۵۹

صنم سنين اوزيوى اوخشادوم اگر آيه / ۲۸۴
 سوز لر يمون ختمى حمد حضرت بارى / ۲۸۴
 ياراشماز اوگماقا بير كيمسنة مگر تارى / ۲۸۵
 اوزون خيال قيل انصاف ايله سنى تارى / ۲۸۶
 اول كيم آپاردى قيشى گئوردى بهارى / ۲۸۷
 اى نگار عزيز يوخ ضررى / ۲۸۷
 دور بالام صبح ياوخلاشدى گلور زنگ سسى / ۲۸۸
 به بهارين گنه گلدی يانون همههمه سى / ۲۸۹
 رضا قسمتته وار حكمتى اللهون ايشى / ۲۸۹
 قىوق اگدى منى دور قادای آلوم ساقى / ۲۹۰
 نونه داه رر زله دانه دور خالى / ۲۹۱
 جهاندا سته مد جاه و منصب و مالى / ۲۹۱
 چخدى جانانيم اضمان دن ميم كيمى / ۲۹۲

قصايد، قطعات، مسمط و مرثیه

نجف اشرفه وارد اولاندا عرض ولدی / ۲۹۵
 منى بو آنلاماز لوق ایلدی حور / ۲۹۶
 شاد اولدوم ایشیتدیم ایلمن / ۲۹۷
 فلکین غم و بلاسى مگر انتهاسى يوخدور / ۲۹۸
 منیم نصیحتمه وير قولاق، طولاما باش / ۳۰۰
 اوغولم آتا اوشاقنه ويرسون گرک امک / ۳۰۱
 سنون وصالوه اى دوست گر من ناکام / ۳۰۲
 من اول رفيق شفيق درست پيمانم / ۳۰۳
 اگر او يار منه بير گنجه اولور مهمان / ۳۰۳
 ساقى گئور. نلن؟ او مى خوشگواردن / ۳۰۵
 مطرب گئور نبي. نبي!؟ كياييم؟ حكاييت ايت / ۳۰۷
 ارض اقدسه وارد اولاندا عرض اولدی / ۳۰۸
 حضرت ابوالفضل عليه السلام عرض اولدی / ۳۰۹
 باغريم اى دوست دونوب اير يلقندان قائم / ۳۱۰
 دوشدى بو گل اندامين تا باشيمه سوداسى / ۳۱۲
 قيلدی منى تازه دن بير گوزى شهلا دلی / ۳۱۳
 گوگل چخار باشلان بو خام سودانى / ۳۱۴
 گورون بو قاش و گوزى قاره شوخ جیرانى / ۳۱۵

ای رشک فرشته غيرت حور / ۳۱۷
 منم غم دوشگونى غربت دجاری / ۳۱۸
 اى شوخ سنين زلفوه گر شانه گر کدور / ۳۲۰

ترکیب بند، ترجیع بند / ۳۲۳

ترکیب بند: ساقى دور اياغه سپکلن سو / ۳۲۵
 اى مطرب پیچ پیچ و پیچک / ۳۲۵
 اى ساقى سیم ساق و ساده / ۳۲۶
 ساقى نولور آرزجه ترپدن آل / ۳۲۷
 گینه آیری طرزلن / ۳۲۷
 یوخوده قالموشام من کول باش / ۳۲۸
 من که ایدمی قولوم قیچومدور ساق / ۳۲۹
 کیم آلور ایدمی بو آریق آتی / ۳۳۱
 فی التمنی والتنبیه / ۳۳۳
 بیر گوزل قیلدی بیر باخیش قیقاچ / ۳۳۳
 اى گوزل حق نه خوش ياراتدی سنى / ۳۳۴
 اى دیزیم قوتی گوزیم نوری / ۳۳۵
 اى گوزل نقض عهد و پیوندی / ۳۳۶
 اى نوزین گوردی گون کیمی یکه / ۳۳۸
 بیلور اول عالم شهادت و غیب / ۳۳۸
 مرجه بند: اى غنچه دوداغی گل جمالی / ۳۳۹
 یوچک يارادوب نه قدر تارى / ۳۳۹
 من کا بنله اى مارال بالاسی / ۳۴۰
 خلته بنده اى جوان نورس / ۳۴۱
 اى گوزا بنده عارضی آل / ۳۴۱
 اى شوخ فرشته خو پری پی / ۳۴۲
 اوغلان آله آلکلن اياغی / ۳۴۳
 اى بدر نوزی هلال قاشی / ۳۴۳

زندگی نامه خود نوشت، وصیت نامه / ۳۴۵

شرح حال مرحوم حکیم هیدجی به قلم خود / ۳۴۷

وصیت نامه / ۳۴۹

سخنی با خوانندگان محترم

پس از چاپ کتاب «سیمای هیدج» در سال ۱۳۹۴ هـ ش، جناب آقای حاج یوسف یارقلی پیشنهاد و دستور آماده سازی «دیوان حکیم هیدجی» را برای تجدید چاپ دادند.

دیوان حکیم هیدجی بارها چاپ رسیده است. اولین بار مرحوم سید جعفر مرتضوی در سال ۱۳۱۹ هـ ش آن را چاپ کرد و چاپ دوم آن در سال ۱۳۲۰ هـ ش بوده است این مرحوم در سال ۱۳۳۶ هـ ش با دست آوردن برخی اشعار و نوشته های دیگر هیدجی، سومین بار آن را منتشر کرد. پس از آن، جناب آقای دکتر «غلام حسین رضانژاد» با نوشتن مقدمه ای مفصل و بسیار عالی در سال ۱۳۶۷ هـ ش برای چهارمین بار آن را به مرحله انتشار رساند. در این میان جناب آقای «علی هشترودی» نیز در سال ۱۳۳۶ هـ ش دیوان هیدجی را منتشر نموده و در سال ۱۳۶۸ برای دومین بار آن را باز نشر کرد و علاوه بر آن، مرحوم حاج «محمد رحیم» نیز دیوان و کشکول هیدجی را منتشر کرده است، پس از آن دیوان هیدجی به صورت کامل چاپ نشده و تنها در دو مرحله اشعار ترکی نسخه برداری و با عنوان «دیوان اشعار ترکی حکیم هیدجی» انتشار داده شده است. با توجه به این سرگذشت نه چندان مطلوب و در حد مرحوم آیت الله ملا محمد حکیم هیدجی، در خصوص انتشار دیوان و مجموعه آثار، با پشتیبانی ویژه حاج یوسف یارقلی نهایت تلاش را به عمل آوردیم تا دیوان کامل و کم نقصی به مرحله انتشار برسد. از این رو منابع موجود را به قرار زیر گرد آوردیم.

۱. نسخه خطی دیوان و دانشنامه حکیم هیدجی اثر مرحوم آیت الله حاج آخوند هیدجی:

این نسخه جزو نسخه های معتبر خطی از دیوان هیدجی محسوب می شود؛ زیرا حکیم، اشعار خود را برای مرحوم آیت الله شیخ محمد حسین معروف به حاج آخوند ارسال می کرد تا بازنویسی شود از این رو نسخه ای است که در زمان حیات مرحوم هیدجی و به صورت مستقیم از روی اشعار هیدجی بازنویسی شده است که در متن، آن را با حرف «آ» معرفی کرده ایم.

۲. نسخه خطی دیوان اشعار حکیم هیدجی به خط مرحوم ملا علی اصغر فخمی ابهری:

این اثر ارزشمند را مرحوم فخمی در سال ۱۳۱۹ هـ ش نوشته است و برای حفظ و نگه داری به کتابخانه آستان قدس رضوی وقف کرده است که امروزه در آن مرکز معتبر نگه داری می شود. و در متن کتاب با حرف «ف» مشخص شده است.

۳. نسخه خطی دیوان اشعار به انضمام کسکول حکیم هیدجی، به خط مرحوم حیدر علی نصیر آبادی:

نسخه ای تقریباً کامل از دیوان به انضمام دانشنامه و کسکول حکیم هیدجی بوده که با سرمایه مرحوم حاج «قاسمعلی صالحی» هیدجی نوشته و وقف خاندانش شده است. این نسخه در متن کتاب با حرف «ق» مشخص شده است.

۴. برگ هایی از نسخه خطی دیوان حکیم هیدجی به خط خود مرحوم:

این برگ ها جزو همان اشعاری است که مرحوم حکیم هیدجی پس از سرودن برای باز نویسی به مرحوم حاج آخوند ارسال می کرده است که معرف این نسخه در متن کتاب حرف «ه» می باشد

۵. نسخه خطی منظومه قصه کربلا به خط مرحوم آیت الله سید ابراهیم هیدجی:

اثر ارزشمند قصه کربلا را اولین بار اینجانب در سال ۱۳۸۶ هـ ش چاپ و منتشر کردم و در این مجموعه برای دومین بار ضمن بازبینی و تصحیح، باز نشر و تقدیم خوانندگان محترم می‌کنم.

۶. رساله دخانیه:

برای کار بردن آثار منظوم هیدجی در یک جلد، اشعار «رساله دخانیه» نیز از روی نسخه چاپی و خطی آن - که در سال ۱۳۸۵ منتشر شده است - نسخه برداری و در یک بخش ارائه شده است.

علاوه بر اسناد از نسخه های متعدد خطی، وجه تمایز این مجموعه با چاپ های قبلی به قرار زیر است:

● این کتاب با تمام نسخه های منتشر شده مقایسه و مقابله شده است تا ضمن غلط گیری، ابیات جا افتاده نیز تکمیل شوند...

● علاوه بر دانشنامه و غزلیات و... «قصه کربلا»، «کشکول» و «اشعار رساله دخانیه» که هر کدام اثری مجزا هستند، برای کار بردن مجموعه آثار منظوم حکیم هیدجی در یک جلد، در این کتاب آورده شده است.

● کتاب فهرست بندی کاملی دارد که دسترسی به مطالب را آسان می‌کند.

● بیشتر احادیث نقل شده در کشکول تا حد امکان با اسناد از منابع آنها با اعراب و به همراه ترجمه، باز نویسی شده اند.

● اشعار و برخی نوشته های ترکی «کشکول» به فارسی ترجمه شده است تا برای استفاده همگان باشد.

● متن وصیت نامه و زندگی نامه خود نوشت مرحوم هیدجی نیز از قلم نیفتاده و به این مجلد ضمیمه شده است.

حکیم هیدجی شعر را در خدمت دین و آموزش مبانی و احکام شریعت اسلامی

می خواسته است از این رو بیشترین حجم محتوای اشعارشان حکمت، اخلاق، عقاید، پند و اندرز و آموزش است

● هیدجی از آغاز کودکی در نزد استادان بزرگی تحصیل علم و معرفت کرده و به مقام بلند علمی رسیده است که همین مسئله موجب شده ایشان بیشتر به امور علمی اشتغال داشته باشد تا سرودن شعر. بنابراین حکیم فراتر از یک شاعر، یک استاد، دانشمند، ادیب، فقیه، فیلسوف و ریاضی دان بود.

● با منظوم حکیم هیدجی مشتمل بر موارد زیر است: دانشنامه ۲۷۶۱ بیت (۲۶۱۴ بیت فارسی و ۱۴۷ بیت ترکی)، مثنویات ترکی ۱۸۶ بیت، قصه کربلا ۵۰۵ بیت (۲۱ بیت فارسی و ۸۴ بیت ترکی)، اشعار رساله دخانه ۲۷۳ بیت (۲۶۳ بیت فارسی و ۱۰ بیت ترکی)، غزلیات فارسی ۲۱۶ بیت، غزلیات ترکی ۳۶۴ بیت، قصاید و قطعات ترکی ۳۸۷ بیت، ترکیب بند ۱۵۴ بیت، ترجیع بند ترکی ۹۶ بیت و اشعار متفرقه اعم از مسمط، مربع و ابیات موجود در کَشکول ۱۶۱ بیت (۵۴ بیت فارسی، ۶۳ بیت ترکی و ۴۴ بیت ترکیبی از اشعار ترکی و فارسی و عربی) که با این وصف کل آثار منظوم هیدجی ۵۰۲۰۳ بیت است که از این تعداد ۱۶۱ بیت به فارسی و ۱۹۹۱ بیت به زبان ترکی آذری و کمتر از ۵۰ بیت ترکیبی از ترکی و فارسی و عربی می باشد.

● در این جلد کَشکول حکیم هیدجی نیز به همراه دیوان اشعار منتشر می شود این کتاب به سه زبان عربی، فارسی و ترکی نوشته شده است که در حد امکان ترجمه متون ترکی و عربی خصوصاً ترجمه احیث در داخل { } آمده است.

● شرح حال حکیم هیدجی به صورت مفصل در کتاب «سیمای هیدج» نوشته شده است بنابراین در مقدمه به شرح حال مختصری از وی اکتفا نموده ایم.

● با تمام کارها و تلاش هایی که انجام شده است، اطمینان دارم کاستی های زیادی در این کتاب مشاهده خواهد شد لذا از تمام خوانندگان عزیز و محترم

پیشاپیش عذرخواهی می کنم و استدعا دارم با نگاه کریمانه خود بدی و معایب کار ما را به خوبی محتوای آثار مرحوم حکیم هیدجی ببخشند.

در پایان از تمام عزیزان و سرورانی که به هر نحو در انتشار این مجموعه همکاری و مساعدت داشتند، کمال تقدیر و تشکر دارم. به ویژه از جناب آقای حاج یوسف یارقلی که مشوق و پشتیبان ما برای به ثمر رسیدن این کار بزرگ بودند-ایشان نوجوانی و جوانی خود را در جبهه های جنگ سخت هشت سال دفاع مقدس سپری نموده و به درجه عظیم جانبازی رسیده اند و امروزه نیز در کمال اخلاص، ستم رگرگ، انجام امور فرهنگی و مبارزه با دشمنان در جبهه جنگ نرم دارند.

و همچنین از جناب حجت الاسلام مامقطفی فخمی، جناب آقای ناصر صالحی و از مسئولین و دست اندرکاران نسخ خطی کتابخانه عظیم آستان قدس رضوی به دلیل همکاری و ارائه نسخه های خطی آثار حکیم هیدجی سپاسگزاری و قدردانی می کنم. زحمات دوست خوبم آقای حاج مهدی یارقلی در تنظیم و صفحه بندی کتاب و همراهی همسرم برای به نتیجه رسیدن این کار ارزشمند را ستودنی و شایسته تجلیل و قدردانی است. امیدوارم همه عزیزان مأجور باشند.

هیدج / مرداد ۱۳۹۵

عارف یارقلی